

maar een wedstrijd opent, waaraan ook vele ongelovigen, niet zonder vrucht, deel nemen. Dit is de duidelijke waarheid der feiten, zooals ge die gedurig in het leven kunt waarnemen, en die ge onder de oogen moet zien, juist om te begrijpen, dat ge den Naam des Heeren schande aandoet, zoo ge u in deze stukken der zelfreiniging door de ongelovigen laat overtreffen en beschamen. Waar zij zonder de hoogste aandacht reeds zoo groote dingen bestaan, waartoe moet zij u dan niet inspinnen! Neem b. v. enkel de mildheid, en is dan het feit te loochenen, dat niet zoo zelden een edel man onder de ongelovigen, williger en blijmoediger van zijn geld scheiden kan, dan een gelovige die er warmjes inzit? Doch hieruit volgt dan ook, dat men zich vergist, zoo men bij de zelfreiniging alleen aan de particuliere genade denkt. Die menig er zich, gelijk we een volgend maal zien zullen, wel in, maar ze is niet het enige. Het groot terrein der zelfreiniging is juist omgekeerd het terrein der gemeene gratie.

„Het kostelijke van het snoode.“

Daarom zegt de Heere alsoo: Zoo zijt gij wederkeeren, zoo zal ik u doen wederkeeren: gij zult voor mijn aangezicht staan: en zoo zijt gij het kostelijke van het snoode uitgetrokken, zult gij als mijn mond zijn. Laat hen tot u wederkeeren, maar gij zult tot hen niet wederkeeren.

Jeremia 15 : 19.

Men kan geen gouderts of silvererts vinden, of terstond komt de drang op, om het goud en zilver, dat in dien erksklomp zit, van al hetgeen waarin het vermengd zit, af te scheiden.

Als men weet: *Er zit licht goud in*, maar al wat er bij gevoegd is, maakt dat het goud niet uitkomt, zijn waarde niet toont, niet blinkt, en tot mont of sieraad onbruikbaar is, dan wil men dat echte goud voor den dag brengen, van wat geen goud is afzonderen, en aldus het edel goud doen uitkomen in zijn geheel eenige metaalwaardig.

De goudsmid nu, de louteraar, die aldus het goud uit den erksklomp te voorschijn brengt, *trekt het kostelijke van het snoode.*

Het „kostelijke“ is dan het fijne goud, en het „snoode“ is allerlei waardelooze mineralen, dat zich niet dit fijne goud vermengd had.

Het kostelijke van het snoode uitgetrokken, beïndt alzo paal en perk stellen aan een valse vermenging, en zulks wel om te maken, dat het kostelijke in zijn volle waarde gelde, en dat allerlei onedel bijnmengsel die waarde niet langer verkleine of te niet doe.

De heidspraak is alzo volkomen doorzichtig en haar toepassing op Jeremia evenzeer.

Jeremia moest moedertaal alleen tegen den heerschenenden geest van Jeruzalem en Juda inwonen. De Godspraak die God hem gelastte in de heilige stad op het marktplein, in de poort, of bij den tempel uit te roepen, maakten de inwoners woedend, vernig, zooals oosterlingen dat alleen kunnen, hoorden en lasterden ze hem daarom, riepen hem na, scholden hem uit, bespuiden hem, en stompten en duwden hem zelfs in hun kwaadaardigheid.

Ten laatste merkte Jeremia zelfs, dat ze hem vermoorden wilden.

En toen voelde hij zich geprikkeld, en wilde liefst maar van alle verder profeteeren afzijn. Zoo trok hij zich terug, en nam zich voor, niet weer naar de poort of naar het marktplein terug te keeren.

En nu zegt de Heere tot hem: Jeremia, of ge al dan niet weer profeteeren zult, dat zal ik niet van u afhangen. Als ge wederkeert, dan zal ik het zijn die u de wederkeeren, en dan zult gij daar staan in mijn Naam en voor mijn aangezicht. Maar alvorens wederom mijn mond te zijn, hebt ge één ding te doen, ge hebt het kostelijke van het snoode uit te trekken. Er is edel goud in uw hart, maar dat edele in u ligt nog te zeer verstrikt in uw hartstocht. Werk die twee uiteen, wikkel die edeler trekken van uw karakter los uit de omringeling van uw onedele hartstochten, en dan zal ik u weer stellen als mijn profet, en dan zal de woede noch de moordzucht van het kwaadaardige volk iets tegen u vermogen. Want dan zal ik u uitrukken uit hun hand, en u uit de omklemming van hun handpalmen verlossen.

Er spreekt alzo in dat bevel „om het kostelijke uit het snoode uit te trekken“, een ordinarie van geestelijke kragtsticht voor een ieder die verwaardigd wordt om den strijd des Heeren te strijden, niet enkel op het publiek terrein voor aller oog, maar in elken kring en in elke omgeving.

Nog telkens hoort men ook klagen: „Zoo jammer van dien man. Er zit zooveel goeds in hem. Maar als het er op aan komt, wordt alles door zijn drift bedorven, en werkt hij toch niets uit.“

Welnu, dat is het nog onorgesmolten, nog ongelouterde Jeremia-erts in het hart van Gods kinderen.

Kostelijke dingen, kostelijke gaven, kostelijke talen van hoofd en hart zijn er dan. Zoals men wel eens zegt: *Een hart van goud*, om in gelijken zin uit te drukken, dat er in het hart zoo veel kostelijke elementen verscholen liggen. Dat hart, dat hoofd zou waarde hebben. *Er zit waarde in*. Heel die man kon een kracht wezen. Alleen maar... dan komen er opeens allerlei andere dingen bij, allerlei andere elementen voorschijnen. En dan is het eind, dat ge van het goud niets meer ziet, van al dat kostelijke in hem niets meer merkt, en dat hetgeen voor het daglicht komt, meer afstoot dan aantrekt.

Het is metterdaad niet te zeggen, hoeveel kostelijke gaven en krachten en karaktertrekken op die onzalige manier voor het Koninkrijk onzes Gods teloor gaan, en geheel waardeloos worden gemaakt.

En wordt dit nu niet gestuit, dan beleeft ge het jammerlijk schouwspel van op zichzelf bestaende mannen en vrouwen, die toen ze jong waren, in het vuur der eerste liefde, en in hun eerste heilige aandrift, o, zooveel voor de zaak des Heeren beloofden, van wie ge de schoonste verwachtingen koesterdet, en waarop ge bergen zondt gebouwd hebben, en die toch, na korte jaren van verwaarde worsteling, al u hopen teleurstellen, feitelijk niets voor het Koninkrijk Gods uitrichten, en niet zelden u nog verlegen en beschaamd doen staan.

Waar dit onedele bijnmengsel bij het goud van hun hart in bestond, doet er dan niet toe. Dat kan geweest zijn zekere hoogheid van hart. Het kan geweest zijn een snelle opwelling

van drift en boezen hartstocht. Het kan geweest zijn lichtgeraaktheid en overgevoelheid. Het kan ook geweest zijn iets onedelijks en willekeurs. Zekere overhaasting. Een geneigdheid om onder den indruk van het oogenblik te handelen. Een achterdochtige geardheid. Een gemis aan openheid en roodborsigheid. Wat men noemt, het achter de mouw hebben. Overhellen tot kleine leugentjes en onwaarheid.

Het kan geweest zijn trage, loome zin; gemis aan geestdrift, en aan dapperheid. Zelfs kan het nog verder zijn gegaan, en gescholen hebben in minder nauwgezette eerlijkheid. Soms zelfs in zinlijke zucht, onmatigheid en vleeschelijke neiging.

Maar wat vorm dit bijnmengsel bij het edele goud in het erts van het misleide hart ook aan, het effect, de uitwerking blijft één, dat het goud er wel is, maar niet uit kan komen; of ook dat het, als het uitkomt, telkens verdorpt wordt door die onedele, onheilige dingen, die er om heen zitten.

Dat maakt dan weer, dat men ten leste vergeet gaat, wat wezenlijk goud er toch nog in zulk een hart schuilt, wat wezenlijk kostelijke elementen er nog achter zitten, en dat men deswege zulke broeders varen laat, als mannen van wie toch niets meer is te hopen.

Dat loslaten verergert dan het kwaad weer in hen zelf.

Ze geven het ten slotte zelfden op.

Ze merken het wel, dat ze voor niets degenen, en tot niets meer bruikbaar zijn. Zoo zinken ze in. Het vuur dat louteren moest wordt voortgevoerd. En zoo ziet ge dan zulke anders kostelijke mannen en vrouwen geheel afzwerven, en geheel afdoelen, altoos nog met het goud in hun hart, maar met goud dat onder den grond blijft, en welks glans nooit komt te schitteren.

Zelfs bij de opvoeding kan dit zoo doodelijk werken.

Ge hebt een kind, dat u eerst aantrok. Ge zag kleine glinsteringen in zijn hart die u aantrokken. Hoog ging u hope. Maar allengs stuift er iets voor dat glinsterende, en ge stult op een doofheid die u ergert.

Stondt ge nu goed, zoo zoudt ge zeggen: Ik heb toch goed gezien. Het goud is er. En dat goud in mijn kind zal ik te voorschijn brengen.

Maar onder de dagelijkse beslommering mat dat u af. Ge ziet van het goud in uw kind zoogd als niets meer. Ten slotte hebt ge geen oog dan voor het hinderlijke in zijn karakter en doen.

En vooral zoo ge dan een ander kind hebt, waarin het goud wel voor den dag komt, begint er in uw hart zekere wanhoop voor dat eerste kind op te komen.

Er is niets med uit te richten.

Er is niets med aan te vangen.

Nu laat ge het dan ook maar loopen. Ge laat hem zijn eigen verkeeren weg afgaan. En het einde is, dat het u een *leed* wordt. D. i. een kind dat ge opgeeft.

En toch als ge volhardt hadt; als ge geloofd hadt aan het verborgen goud van het kind, waarvoor de glinsteringen eens gezien hebt, en als ge met al de teederheid van het ouderhart dat kostelijke uit het snoode hadt weten uit te trekken, hoe kostelijk zou niet het loon voor uw arbeid geweest zijn, hoe rijk uw hart niet voor dat kind, en dat kind voor uw hart geworden zijn.

Doch allereerst hebt ge die ordinarie van Goddelijke kragtsticht op u zelve toe te passen.

Kinderen Gods zonder verborgen goud in het hart zijn er niet. Jezus heeft het in de gelijkenis van de talenten zoo daghelder geteekend. Verschil is er. Tien, vijf, drie talenten. Soms ook maar één enkel talent. Maar dat *één talent* is er dan ook altijd.

En zeg nu niet, dat één talent dan toch ook zoo weinig is, dat het nauwelijks de moeite der ontginning en der loutering loont, want weet wel in Jezus' dagen was één talent goed niet minder dan nu / 81.000 waard, en een talent zilver nog altijd / 4500.

Jezus schat dus het „kostelijke“, dat zelfs in het eenvoudigst kind van God schuilt, wezenlijk niet gering, en toen Jezus van de talenten sprak, hebben de lieden die hem hoorden, er die hooge sommen onder verstaan.

En zoo heeft Jezus het ons aangeduid, niet om ons te verheffen, niet om ons de borst hoog te doen dragen, maar om ons te doen verstaan, dat dat „kostelijke“ in ons edel goud van God was; goud, dat we om Gods wil te ontginnen, voor den dag te brengen en te louteren hadden.

Hier niet op te merken is alzo verspillen van Goddelijk kapitaal, ontrooving aan de gemeenschap der heiligen en aan de zaak Gods van zeer groote schatten, die Hij in het hart zijner kinderen verborgen heeft.

Bezie daarom ook u zelve, bezie uw leven eens bij dit licht van Gods Woord. Houd eens op met u zelve als waardeloos metaal weg te werpen. Erken, dat gij niets zijt, niets dan de mijnen van kalk en steen en aarde, maar erken ook, dat ge een „mijn van God“ zijt, dat God in die mijn van uw hart *zijn* goud heeft verborgen, en aarzel geen oogenblik langer uw plicht in te zien, om dat door God in u gelegde goud voor den dag te brengen, opdat het glinsterende Hem ter eere en in zijn dienst.

Uw blik op u zelve, op uw kracht, op uw leven, op uw tijd, op uw arbeid, op uw moeite, op uw lijden zal er een zoo geheel andere door worden.

Ge zult weer moed vatten. Ge zult den strijd tegen uw hartstochten, en driften, en humeuren, en onredelijkheden weer de moeite waard gnan vinden.

Aanvankelijke teleurstelling zal u niet afnemen. Wie u tegen u zelf waarschuwt, zal u niet meer prikkelen, maar uw vriend worden. Wie het „snoode“ in u vleit, zal u ten vijand zijn.

En gelijk de man, wiens beroep het is het gouderts te louteren, na afloop van elken dag weer in de gondkuip staart, om te zien hoeveel zuiver goud er weer gewonnen is, zoo zult ook gij, na elken dag uw levens, weer op de uitkomst zien, en rekening met u zelve houden, en dank tot uw God zal u de ziel ontvloeien, als ge merkt dat er weer goud vrij is gekomen, echt, edel goud, uit den glans des Geestes schitterend.

Amsterdam, 15 April 1898.

Pilatus en Herodes.

In het gezicht van Golgotha hebben Pilatus en Herodes Antipas hun oude veete afgelegd en zijn uit gemeenschap van belang en van hart „vrienden“ geworden.

Sinds hooren ze in de historie bijeen.

En zoo is het verstaanbaar, dat Prof. Dr. J. Woltjer na eerst Pilatus ten voeten uit geteekend en in een lijst van zijn tijd gezet

te hebben, zich thans opgewekt gevoelde, om hem zijn pendant te geven in Herodes' vader, Herodes den Groote. De man zelf was voor zulk een studie niet belangrijk genoeg.

Niemand vatte dit op, alsof Herodes dus slechts dienst deed, om de leegte plek aan den wand tegenover Pilatus te vullen. Meer dan één toch zou met de balans voor zich allicht met ons oordeelen, dat zijn „Herodes“ het nog wint.

Deze Herodes is eerst in drie plaatsen „gelezen“.

Nu voor hoorders, die een degelijk stuk, al is het wat lang, en al loopt het over wat rijken inhoud, aan kunnen, moet die lezing een genot zijn geweest. Maar toch verstaan we het, dat meer dan één, wien de gave der receptiviteit niet in die mate geschonken was, tegen zulk een stroom van feiten en gebeurtenissen en overwegingen het ten slotte opgaaf.

Eerst bij lezing komt dit schoone stuk dan ook tot zijn recht.

Maar die lectuur is het dan ook overwaard, ook al is men geen predikant, en al is Herodes niet juist aan de beurt van behandeling voor de schoone dagen van het Kerstfeest. Zelfs met het oog op den Herodes die met Pilatus vriendschap sloot, is deze breede teekening van zijn vader belangrijk.

Van Herodes den Groote toch is betrekkelijk veel bekend. Zijn biografie kan tot in bijzonderheden worden nagegaan. En Prof. Woltjer was er geheel de man naar, om dat eens nauwkeurig en volledig te doen. Inzage van het stuk toont dan ook genoegzaam wat studie en zorg er en aan het stuk zelf en aan de belangrijke Bijlagen besteed is.

Just deswege lacht dit stuk ons toe om tweerlei motief. Vooreerst omdat het een uiterst gewichtig oogenblik in de geschiedenis der Openbaring op zoo belangwekkende wijze toelicht. En ten andere omdat het als proeve kan dienst doen, hoe zulk een studie moet worden aangelegd, om er voor de Openbaring het ware profijt van te hebben.

De jaren waarin de Christus geboren werd, zijn de beslissende jaren voor heel de wereldhistorie en voor de aanraking van het Oosten en Westen met elkander. Gemeenlijk nu stelt men het zich voor, dat de geboortegediedenis van den Christus en wat daaraan voorafging en er op volgde, als we zoo zeggen mogen op wit doek, en zonder achtergrond, geteekend is.

Maar als men nu, gelijk Prof. Woltjer deed, zich de moeite gunt, om zulk een persoon als Herodes van nabij te bezien, dan merkt men, dat het heel anders was, dat zich in Juda en Jeruzalem destijds een uiterst belangwekkende worsteling afspeelde, en dat deze worsteling in het paleis van Herodes op het nauwst saamhangt met heel het verleden van Israël en met schier alle factoren van den toenmaligen tijd. De Kribbe staat dan niet meer geïsoleerd, en Herodes die het Kindeke in de Kribbe ter dood wil brengen, is niet meer een magische verschijning, die er zoo bij komt, maar heel de omgeving van die Kribbe begint dan voor u te leven; ge begint u in het toenmalig Juda en Jeruzalem thuis te gevoelen; en opeens valt er op alles wat u verhaald wordt een heel ander licht.

De anders zoo raadselachtige kindermoord van Bethlehem wordt bij het licht, dat deze lezing spreidt, dan ook zoo natuurlijk, dat ge haast, nog eer de Wijzen uit het Oosten in Jeruzalem zijn, u afvraagt of Herodes niet, weerd als altijd, niets ontzien zal, om dat Messias-kindeke uit den weg te ruimen.

Doch ook over het geheele leven der Maria's en Simeons en Anna's uit die dagen wordt door wat ge hier verneemt, zooveel rijker en breeder licht geworpen. Hoer slechts wat de schrijver er zelf van zegt:

Stelt u het leven dezer eenvoudigen voor, M. H., in het licht dat de geschiedenis werpt over die donkere dagen. Simeon en Anna hebben den geheelen tijd van Herodes' regering doorleefd en nog een veertigtal jaren, die daaraan voorafgingen. Zij hadden het bijgewoond hoe twee broeders uit het huis der Macabeen elkander beoorloogden en meer dan eens den tempelburch belegerden, hoe daarna de veldheer der heidense Romeinen onder een vreeselijke slachting Jeruzalem en den tempel had ingenomen en zelfs het heilige der heiligen had betreden; hoe daarna diezelfde tempel door Crassus was geplunderd, hoe Herodes tweemaal de stad had belegerd, en toen hij haar had ingenomen, opnieuw stroomden bloeds hadden gevloeid. Zij waren er getuige van geweest hoe de Edomiet had geregeerd, heidense feesten ingevoerd, hogepriesters afgezet en aangesteld, ja vermoord. Zijne verwanten, zijn vrouw, zijn eigen zonen, omgebracht. Hun hart was ineengeklompen, toen zij het godsdienstig en zedelijk verval in het roemruchte huis der Hasmonaeen hadden gezien, hadden aanschouwd dat het door onderling haat en veete te gronde ging. Zij hadden de verwildering van het volk gadeslagen, van roovertenden hier en roovertenden daar gehoord. Gods verdervende engel hadden zij zien nederdalen, toen in 't voorjaar van 31 v. C. het land geteisterd was door een ontzettende aardbeving, waarbij 30.000 menschen om het leven kwamen, toen in het 13de jaar van Herodes' regering een vreeselijke hongersnood gepaard met pest het arme volk had bezocht. Zij hadden gezucht onder de uitwerking van land en volk, dat door zware lasten te gronde gericht werd om aan de heidense bouwwoede van den tyran te voldoen, terwijl elke niting der vrijheid in bloed werd gesmoord.

En boven dat alles, wat duisternis hield de geesten omvangen! De afval werd dagelijks groter; ongelof en bijgeloof namen de overhand; de getrouwen waren weinig geworden onder de menschenkinderen. Lang, zeer lang reeds was geen stem eens profeten meer gehoord. Het scheen dat God zijne beloften vergeten, zijn volk verlaten, zijn erfdeel aan de heidenen had overgegeven.

En toch, waar zij in de duisternis wandelden en geen licht hadden, betrouwen zij op den naam des Heeren en steunden op hunnen God. Zij verwachtten de vertroosting Israëls.

Want Gods verbond staat eeuwig vast. Zoo staat geen berg, geen rots! En toef Hij al, Hij kent zijn tijd, Hij komt, Hij komt gewis!

Beoordeel naar dit ééne citaat de geheele lezing, en ge gevoelt aanstonds hoe diep dit stuk Herodiaanse historie in geheel de gewijde geschiedenis ingrijpt.

Dit is het dan ook wat we in de tweede plaats bedoelden, dat deze studie een proeve biedt van de wijze, waarop zulke onderwerpen te behandelen zijn.

Reeds in vroeger dagen heeft Bynaeus in twee leerzame en geleerde studien, waarvan de gekruiste Christus de meest bekende is, een poging gewaagd, om uit de Griekse en Romeinse geschiedenis en oudheden alle bijzondereheden bijeen te zamelen, die het Evangelisch verhaal konden toelichten, en vooral voor zijn tijd was Bynaeus' studie voortreffelijk.

Sinds zijn allerlei dege studien verschenen, om ons den tijd van Jezus' optreden op alle manier in levendige kleuren voor oogen te stellen. Maar toch in de meeste is evenals bij Bynaeus te veel de geleerdheid, te weinig het geloof aan het woord.

Maar hier in Prof. Woltjer's stuk gevoelt ge, dat een man van studie maar ook des geloofs bezig is, om het geloof te sterken, te verhelderen, te verrijken.

En dat doet hij, niet door naast zijn studie een soort preek te plaatsen, maar door de feiten en gebeurtenissen zoo te ordenen, en zoo geestelijk te doorzien, dat ge ten slotte een diepen blik kunt slaan in het wonder bestel uws Gods, die alle deze dingen destijds zoo geordend heeft, dat de diepe tegenstellingen, die Hij zelf eenmaal gezet had en waar niemand meer aan dacht, toch haar volgend en haar oplossing vinden.

Slechts één voorbeeld geven we hiervan:

Ook zal niemand de huichelarij tegenover de magien en de weerdheid, waarmede hij in Bethlehem en omstreken alle kinderen van twee jaar en daar beneden had ombrengen, in eenen man als Herodes verwonderen. Maar wie acht geeft en dieper ziet merkt in dit feit veel meer dan het, oppervlakkig beschouwd, schijnt in te houden.

Als de Evangelisten den kindermoord heeft vermeld, gaat hij voort: „Toen is vervuld geworden 't geen gesproken is door den profet Jesaja, zeggende: Eene stemme is in Rama gehoord, geklag, geweend en veel gekerm; Rachel beweenende hare kinderen en wilde niet vertroost wezen, omdat ze niet zijn.“

't Is Rachel, die hare kinderen beweent, onschuldig vermoord door Eza's zoon, maar Rachel was het liefste wat Jakob bezat.

Ook hier, M. H., moet u weer treffen de diepe opvatting der gebeurtenissen in de H. Schrift. Altijd ziet zij het heilen in 't verleden en in de toekomst, doch niet als mechanische werking van oorzaak en gevolg, maar als uitvoering van Gods eeuwig raad.

De H. Schrift wat de menschen en hunne handelingen niet atomistisch op, los van elkander en los van hun verleden. Steeds treedt het verband van familie, stam, volk en het gehele menscheleke geslacht in het licht, ofschoon toch aan het individuele zijn niet wordt te kort gedaan. Zoo doet ook de ware historie.

In ieder geslacht en in ieder volk vindt men op verschillende tijden personen, die meer dan anderen de eigenaardige karaktertrekken van dat geslacht of dat volk in zich vertoonen, hun typen zijn. Dat typische kan zelfs op atavistische wijze weer optreden, wanneer de toestanden van een volk geheel zijn gewijzigd. Zoo treedt na een jaren lange onderdrukking van een natie, na inlijving van een land, soms onverwacht een man op, die in sterke mate, als 't ware geconcentreerd, het oude vrije volkskarakter vertoont, onder wiens vaneen een strijd voor het herstel van het vrije volksbestaan wordt gevoerd.

In het leven van geslachten en volken werkt een organisch principe. Zoals in plant of dier de fysieke en chemische krachten staan onder de beheersching van een onzichtbare vormende kracht, zoo staan ook de individuele werkingen in het leven van eenen persoon onder de leiding van het volkstype, zooals het zich historisch gevormd heeft.

Maar zoowel dit individuele bestaan met al de werkingen, die er van uitgaan, als de geest van het volk, die de individuen beheerscht, staan onder de leiding van Gods raad en wil, die, ook organisch werkend, deze en andere factoren beheerscht, ze regelt en bestuurt, om door den loop der eeuwen heen het vooraf bepaalde einddoel te bereiken.

In dat verband gezien wordt ons ook het leven van Herodes klaar. Hij was een mensch als onze en.

Dat de zonde bij hem op zoo ontzettende wijze doortrok, verklaren wij daaruit, dat de algemeene genade Gods, die het naar buiten treden en doorwerken der zonde tegenhoudt, bij hem zich had teruggetrokken. Zijn volk lag onder het oordeel; het was, naar des profeten woord, een volk op hetwelk de Heere vergramd is tot in eeuwigheid, een landpale der goddeloosheid. In hem openbaarde zich dat karakter als het ware op typische wijze.

Ik noemde hem eenen man van God verlaten, en bedoel daarmee: overgelaten aan het goed-dunken zijns harten, zodat zijne driften en hartstochten den vrijen teugel hadden.

Het volk van Edom was niet van natuurlijke gaven onbloot: zijne wijsheid wordt geroemd bij de profeten. Ook daarin was Herodes een man van zijn volk, evenzeer als hij een zoon van Eza was in zijne liefde voor de jacht en oefeningen van het lichaam.

Als Edomiet van zijnen tijd was hij gewoon aan het uiterlijke van Israëls leven, maar zijn hart stond er tegenover als Eza tegenover Jakob.

En nu ligt natuurlijk niets verder van onze bedoeling, dan dat een predikant bij de prediking van het Kerst-Evangelie alle deze bijzonderheden uit de zoo drukke historie zou moeten aanhalen, en tot de gemeente brengen.

Dat zou ons Kerstfeest vermoorden.

Maar wat wel mag geëischt is, dat de prediker op het Kerstfeest in alle deze dingen thuis zij, en uit dien rijken achtergrond der historie spreken kunne.

Dan spreekt men vanzelf met volle overtuiging. Dan voelt men dat men historie en geen losse verhalen behandelt. En al kent dan de gemeente alle deze bijzonderheden niet, ze voelt dan toch aan heel de predikatie, dat er licht voor haar op heel het verhaal viel, en met dat licht warmte.

Onze Eeredienst.

XXVII.

In onze bespreking van de beste inrichting voor een gebouw, als voor de vergadering der geloovigen geëischt wordt, verklaarden we opzettelijk, voorhandis niet te letten op de *Bediening van het Sacrament*.

Dit deden we niet, als scheen ons dit van minder aanbelang, maar omdat de grondgedachte voor den bouw niet aan die Bediening, maar aan het karakter der saamkomst als een vergadering behoorde ontleend te worden, en overmits eerst daarna te overwegen viel, welke wijzigingen dit grondtype toeliet, met het oog op het Sacrament.

Tot ons leedwezen dient erkend te worden, dat de meeste architecten bij het bouwen van kerken voor Gereformeerde gemeenten, aan het Sacrament ternaauwmoed denken. Een kansel met zitplaatsen er voor en er om, is in den regel al hun bemoeienis. En dit is daarom aan de architecten niet te euvel te duiden, omdat de kerken zelve het Sacrament niet dan even en van ter zijde in de vergadering laten inschuiwen.

De Doopvont is bijna overal verdwenen, en als men aan den heiligen Doop denkt, brengt de koster een klein los Doopbekken in zijn hand mee, en houdt dat in de hand of plaatst het in een ring die aan de trapleuning van den kansel bevestigd is. Na afloop gaat het bekken dan weer mee. Het is of het eigenlijk in de kerk niet thuis hoort, en iets particuliers van den koster is, dat hij even leent. Zelfs de zakken voor de collecte laat men in het gebouw voor aller oog hangen. Maar dat Doopbekken moet zoo spoedig mogelijk weer weg.

En niet anders staat het met hetgeen noodig is voor de Bediening van het heilig Avondmaal. Heel die toestel van tafels en banken kan men natuurlijk niet zoo opeens in de kerk inschuiwen als het Doopbekken, maar toch komt heel die toestel er alleen bij Bediening in. Anders ziet men er niets van. Maar is er Bediening aangekondigd, dan zijn eenige rijen stoelen of banken weggenomen, en is in de ledige ruimte een tafel met banken geplaatst. Dat alles blijft er dan dien ééne Dienst, maar liefst 's middags is alles weer verdwenen, en zou niemand merken, dat er 's morgens Bediening geweest is. Zelfs bij Dankzegging na het Avondmaal wordt in den regel gezorgd, dat alles wat in de kerk nog aan het Avondmaal herinneren kon, zorgvuldig is weggeborgen.

Feitelijk herinnert in het gebouw niets aan het Sacrament dan de naam van het Doopbek. Doch ge stuit hier op een zeer ongelukkig woordgebruik. Reeds de combinatie van *Doop* en *hek* is niet wettig. En dat Doophek wil dan niet anders zeggen, dan dat de Doopouders, met hun geuitgen, achter dat hek gaan zitten, en dat dit achter dit hek de Doop bedient wordt.

Het is, of men zoo zeggen wilde, de Doop is iets apart, dat de vergadering der geloovigen eigenlijk niet aangaat. Daar sluiten we de gemeente door een hek van af. En achter dat hek doen de dominees en de koster heel deze zaak dan af buiten de gemeente om. Soms nog sterk zelfs, dat de dominee op de trap van den preekstoel wel eens met zijn rug naar de gemeente stond, en zoo met afgewend gezicht den heiligen Doop bediende.

Wachter bij dat fameuse hek scheen dan wel de voorlezer of voorzanger te zijn, die middenin, vlak onder den kansel, van zijn hoogte op de binnen het hek dringende schare neerzag, zoo als de Dienaar over den bijbel heen neerzag op den kruin van zijn voorlezer.

En waar nu op die wijs kerkeraad en gemeente uit het gebouw gelijk het zich gewoonlijk voordoet alle herinnering zelfs aan het Sacrament gebannen hadden, is het daar te verwonderen, dat ook de architecten zich zelfs de vraag niet hebben gesteld, hoe het gebouw in te richten met het oog op het Sacrament?

Och, Doop en Avondmaal vonden zich immers vanzelf? Het Doopbekken daar zorgde de koster voor, en de Avondmaalstafel werd er in gezet als het noodig was.

Toch bevredigt dit een enigszins diepere opvatting niet.

Aan een goed gebouw, waar gedachte in zit, moet ge kunnen zien, waarvoor het dient.

En zoo ook moet ge aan een kerkegebouw zien, dat het dient om te vergaderen, dat het dient om er in te spreken, om te bidden, om te zingen, er aalmoezen in uit te reiken, en dus ook om het Sacrament er in te bedienen; en dat nu juist ziet ge aan onze tegenwoordige gebouwen volstrekt niet.

Intusschen zij men niet al te streng met zijn verwijt, dat het zoo geloopt is, want wie even de zaak indenkt, ontwaart terstond voor wat moeilijkheden hem dit vraagstuk plaatst.

Woord en Sacrament eischen twee geheel verschillende inrichtingen, en al naar gelang ge nu op het ééne of op het andere meer den nadruk legt, verkrijgt uw gebouw een gansch andere gedaante. Acht ge dat de nadruk valt op het Sacrament, en dat het Woord er bij komt, dan richt ge voor het Sacrament een afzonderlijk koor in, trekt in dat koor als in een middelpunt uw Dienst saam, en laat er de prediking als bijzaak bijkomen, en dan wel middenin het schip der kerk. Keert ge daarentegen de zaak om, en zegt ge: De prediking is het eerste en voornaamste, en het Sacrament, dat er bij komt, moet zich schikken, dan sluit ge het koor af, maakt u middelpunt van den kansel, en het Sacrament moet dan zien hoe het zich redt.

Het is e... wegnemen de groote onze bedeh omgekeerd In de Re de stoelen de baan d open te hu stoelen weg plaatsen. li worden ze maalstafel. hooren ze als de pred In de E geheel in d. w. z. koor me heilige pla de schied prediker. laag en zo Het moet i sel bijzaak In de La gen niet l land en S een altaar, tredend, ter maar boven minstens vij muur gema die deur e kant komt gezant uit Zeer uit de ming et de deens; d geestelijken die leerend. Hiermede gezegd.

Noch in Episcopale: het Woord der kerk is En dat is Op het in die kerk Sacrament, maar die be de preek uit het Eva stukken uit schiedt deze in de lande er zich op doen, dat u Op een g zingend. De maar dat der kerk ge Men ziet het niet aan maar op he len van de

Dit heet Woord, en l ing geschied maar een s Doch dit gangpunt. De aard van mystiek is, Dienst des iets mystiek alles wordt dichte dat Altaar in h Christus is, altaar en duwen.

Voor ons der predika soort kerke katie komt en de Die gript er ge

In de R predikatie d uitzondering copalen niet de Episcop predikatie t ten doet dun Dienst een

Naar die de inrichtin zoo kan de ten van zul de plaats w er al het o er hun mo bij ons in vervallen, u predikatie u te late schil

We meer werven de den, om en te doen hoe Hun stuk niet eer pl voorig schij bij. En nu woord nog Ziehier d

Hegeen Veroorloof gaande het heilige Za men in de Z Liever zou handlen heb in Nederland schijf zoo d dan kerkelij Belgie zou Indien kerke houdingen u Na rijpelijk een paar zin te moeten u